

הרב משה ליב הכהן הלבפשט

פרשת מקץ

השגחה פרטית מדה כנגד מדה מלכות מצרים ויוסף הצדיק

"ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חולם והנה עמד על היאור. והנה מן היאר עולות שבע פרות יפות מראה... וייקץ פרעה. ויישן ויחלום שנית והנה שבע שבלים עולות בקנה אחד בריאות וטובות. ...וייקץ פרעה והנה חלום. ויהי בבוקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטומי מצרים ואת כל חכמיה ויספר פרעה להם את חלמו ואין פותר אותם לפרעה. וידבר שר המשקים את פרעה... ונחלמה חלום בלילה אחד אני והוא, איש כפתרון חלומו חלמנו. ...ויהי כאשר פתר לנו כן היה.. " (בראשית מא, א-ג).

וּפְרָעָה חוֹלֵם וְכָל הַבְּרִיּוֹת אֵינָן חוֹלְמִין? אֵתְמָהּ! (מדרש רבה),
מה באה התורה לספר לנו בחלומות של פרעה ובחלומות של עבדי פרעה הרי כל הבריות בעולם חולמים?

"וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלַמְתִּי וּפּוֹתֵר אֵין אוֹתוֹ... וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת פְּרָעָה לֵאמֹר בְּלַעֲדֵי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרָעָה. וַיְדַבֵּר פְּרָעָה אֶל יוֹסֵף... וַאֲמַר אֶל הַחַרְטוּמִּים וַאֲיִן מִגִּיד לִי. וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל פְּרָעָה חֲלוֹם פְּרָעָה אֶחָד הוּא, אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הִגִּיד לְפְרָעָה. שֶׁבַע פְּרוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְשֶׁבַע הַשְּׁבִלִים הַטּוֹבוֹת שֶׁבַע שָׁנִים הֵנָּה, חֲלוֹם אֶחָד הוּא... הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל פְּרָעָה אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עוֹשֶׂה הִרְאָה אֶת פְּרָעָה. הֵנָּה שֶׁבַע שָׁנִים בָּאוֹת

שבע גדול בכל ארץ מצרים. וקמו שבע שני רעב אחריהן... וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו" (בראשית מא, טו-לז).

"ואומר אל החרטומים ואין מגיד לי. ויאמר יוסף אל פרעה חלום פרעה אחד הוא... .. וייטב הדבר בעיני פרעה..." , מה היה בו ביוסף שלא היה בכל חרטומי מצרים ובכל חכמי מצרים? מדוע הוא הצליח היכן שכל האחרים כשלו?

העולם הזה נמשל לחלום "כחלום יעוף" (איוב כ, ח), חרטומי וחכמי מצרים, הפרופסורים ראשי הפקולטה המרכזית לפתרון חלומות באוניברסיטת מצרים, מנסים לפתור את חלום פרעה, הם מנסים להסביר את החלום ברוב חכמתם, "שבע בנות אתה מוליד ושבע בנות אתה קובר" (מדרש רבה). ודאי היו להם מחקרים המפרשים זאת על פי השתלשלות האירועים המדיניים והפוליטיים, מעשים, הגורמים למחשבות, שהופכים לחלומות, המנבאים את מה שיקרה בעתיד... אבל דבר אחד לא היה שם... "הקדוש ברוך הוא!" כל החכמה האנושית גויסה על ידם על מנת לפתור את חלום פרעה, אבל הקדוש ברוך הוא לא נמצא בתמונה שלהם, והתוצאה, "ואין פותר אותם לפרעה" - פותרים היו אותם, אבל לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס באזניו ולא היה לו קורת רוח בפתרונם (רש"י). בא יוסף הצדיק והפך את הקערה כולה על פיה, "ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה", "הוא הדבר אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עושה הראה את פרעה", יוסף מכניס את הקדוש ברוך הוא לתמונה, הוא עומד ומסביר לפרעה ולכל חרטומיו וחכמיו, שכל מה שקורה בעולם נעשה בהשגחה פרטית על ידי אדון הכל, "הנה שבע שנים באות שבע גדול בכל ארץ מצרים. וקמו שבע שני רעב אחריהן..." והתוצאה לא מאחרת לבוא..

"וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו". לעמוד באומץ לפני המלך של האימפריה הגדולה בעולם, אימפריה שדוגלת בעבודת אלילים, ולומר לו בקול צלול וברור שיש מנהיג לבירה, והכל ישק על פיו, ורק על פיו, זהו הדבר שנתן ליוסף את הסייעתא דשמיא להצליח בפתרון החלומות אל מול הכשלוֹן המהדהד של כל חרטומי וחכמי מצרים.

כך היה גם בעת שיוסף פתר את חלומות עבדי פרעה, "ויחלמו חלום שניהם... ויאמרו אליו חלום חלמנו ופותר אין אותו, ויאמר אליהם יוסף הלוא לאלהים פתרונים ספרו נא לי..." (בראשית מ, ה-ח). יוסף מסייע להם בפתרון החלום במטרה אחת, לא כדי להראות להם את רוב חכמתו, אלא כדי להראות לאותם עבדי פרעה, עובדי האלילים ש"לאֵלהים פתרונים", שיש מנהיג לבירה, וכל מה שקורה בעולם נעשה בהשגחה פרטית על ידי אדון הכל.

במידה שאדם מודד, בה מודדין לו... שמשון הלך אחר עיניו, לפיכך ניקרו פלשתים את עיניו... אבשלום נתגאה בשערו, לפיכך נתלה בשערו... וכן לעניין הטובה, מרים המתינה למשה שעה אחת... לפיכך נתעכבו לה ישראל שבעה ימים במדבר... יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחיו גדול ממנו... מי לנו גדול מיוסף, שלא נתעסק בו אלא משה... (משנה סוטה א, ז-ט). חכמינו זכרונם לברכה מראים לנו מתוך הכתובים איך הקדוש ברוך הוא משלם לאדם מידה כנגד מידה, הם מרחיבים מאוד בעניין, בפורענויות שהגיעו לאנשים כעונש על המעשים הרעים שעשו מידה כנגד מידה, ועוד הרבה יותר מכך על הטובה שזכו לה אנשים על מעשיהם הטובים מידה כנגד מידה (ראה גם תוספתא סוטה פרקים ג-ד. תלמוד בבלי סוטה ח: ואילך).

הר"ן בדרשותיו (הדרוש השלישי) מסביר, מה היא המטרה

שלשמה מנהיג הקדוש ברוך הוא את העולם במידה כנגד מידה. וזה לשונו: "ורצה זה השם יתברך, כדי שתתיישב ענין ההשגחה בלב בני האדם, כי אם לא יבוא הגמול הטוב ולא יהיה הפועל הטוב, אפשר שיהיה זה נתלה במקרה ובמנהגו של עולם, אבל כאשר יהיה הגמול באותו ענין בעצמו שהיה הפועל הטוב, אז יודע כי זה בהשגחה מהשם יתברך, ובכוונה ממנו לשלם טוב לטובים". הקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם באופן זה של "מידה כנגד מידה" כדי שיהיה ברור לכל בר דעת שהוא משגיח על העולם, וכל מה שקורה הוא מאיתו יתברך, הפורענות באה כעונש על המעשים הרעים, והטובה באה כשכר על המעשים הטובים.

יוסף הצדיק בכל מקום ובכל מצב בו הוא נמצא, הולך בדרכו של זקנו אברהם אבינו, מקרב את כולם לאמונה בה' יתברך, מראה לכולם שיש מנהיג לבירה, וכל הנעשה בעולם הוא בהשגחתו. ובזכות זה הוא זוכה לטובה במידה כנגד מידה. מסובב הסיבות מסובב שכל האירועים האלו עצמם מובילים לישועתו הפרטית, בהשגחה פרטית מופלאה וברורה, כדי שיוודע לעין כל שזה בהשגחה מהשם יתברך, ובכוונה ממנו לשלם טוב לטובים. פתרון חלומות עבדי פרעה הוביל לעמידתו לפני פרעה, ולפתרון חלומותיו של פרעה, שמימשו את חלומותיו של יוסף עצמו שהוא יהיה למלך על אחיו, "והנה תסובינה אלומותיכם ותשתחווין לאלומתי... והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי" (בראשית לז, ז-ט), כך ברגע אחד עולה יוסף מבירא עמיקתא לאיגרא רמא, יוצא מבית האסורים והופך להיות המשנה למלך באימפריה העולמית מלכות מצרים.